

Műhely

A Nevelési Tanácsadó (iskolába) kihelyezett tagozatán végzett munka tapasztalatairól

A tudósok felelősségéről szólva Vekerdy László kultúrtörténész azt mondta: „Nem a bomba az igazi veszedelem, hanem az emberi minőség baromi leromlása!” Ha ehhez az indulatos nyilatkozathoz hozzáfűzzük a romló statisztikai adatokat (pl. hogy az ideg- és elmebetegek száma hazánkban az utóbbi másfél évtizedben megkétszereződött), s meggondoljuk, hogy a pszichológusokat azért képzik, alkalmazzák és fizetik, hogy a fenyegető folyamatot megelőzzék, vagy legalább lassítsák, óhatatlanul fölmerül a kérdés: minek és hogyan tud megfelelni kétezer, százhusz, harminc vagy egyetlen pszichológus?

Olykor olyan elvárásoknak kellene munkánk során eleget tennünk, melyekkel nem tudunk azonosulni. Ilyenkor azzal védekezünk, hogy – etikai kódexünk értelmében – mi a beteget, a gyermeket, a munkavállalót, a sportolót, vagyis a kliensünket képviseljük.

Fenti gondolat azt sugallhatja, hogy a pszichológus szakmai céltételezése – tanítás, áttanítás illetve gyógyítás, folyamatok legtágabb értelmében vett optimalizálása – és a pszichológust működtető apparátus céltételezése között diszcrepancia lenne. Elméletileg nincs, a gyakorlatban azonban egyfajta „double bind” helyzetbe kerülünk valamennyien, amikor kliensen „kívüli”, de őt körülfogó meghatározó folyamatokba próbálunk belenyúlni. (Nem gondolom, hogy ez a helyzet csak a mi szakmánkat jellemzi, de most erről beszélünk.)

A szülő, az edző, a pedagógus vagy a férj egyik kezével felénk tuszkolja, a másikkal szinte óvja tőlünk kliensünket. Akik régóta űzik ezt a mesterséget, tudják, hogy az elhárítás az ellen-drukkerség milyen változatos formáit hozza létre.

Nyolc éves Nevelési Tanácsadói munkám során ebből hat évet iskolaépületben rendeltem. Lakótelepi mamutiskolákban. Akár csalódást, akár kellemes meglepetést okozok, előrebocsátom, hogy ezúttal nem fogom „zaftos” iskolai rémtörténetekkel borzolni az olvasó kedélyeit.

Közhely, ún. „lerágott csont” a sajtóban az iskola, a pedagógusok az oktatási módszerek és tankönyvek kritizálása. A „veszélyeztetettek”, a szipuzók, drogosok és jogsértő gyermekek arányszámának növekedéséről, a nevelőintézetekben uralkodó állapotokról is szaporodnak a közlemények.

Iskolapszichológusaink „kliense” nem egy-egy személy vagy gyerek, hanem maga AZ iskola. Mégsem érzek különbséget munkájuk, leendő gondjaik és a mieink között. Ők is, mi is végül is a saját bőrünket, a saját személyiségünket visszük vásárra. Ők is, mi is a háttér-és társintézmények szűkösségével, illetve hiányával, a nem átlagra szabott tananyag és követelmények miatt magukat megadó „határeset-gyerekekkel”, előítéletekkel, a másságot nem tűrőkkel, a pedagógusok érzékenységével, igazgatók hiúságával stb. fognak küszködni s meglehet, hogy – akár csak nekünk – munkájukhoz még egy csendes zugot sem biztosítanak, minimális felszereléssel.

Azt gondolom, hogy ebben a helyzetben minden iskolapszichológusnak magának kell eldöntenie, hogy mire mer és mire nem mer, mire képes és mire nem hajlandó vállalkozni a kínálkozó feladattömegből. Ez a szabadság a Tanácsadóban is megadatik nekünk, „kívülről”

persze. A pszichológusnak „belülről”, saját énjéből kéli inkább bátorságot merítenie ahhoz, hogy saját kompetenciája határait kijelölje.

Ahhoz, hogy az ember valamelyest is harmonikusan tudjon együtt élni ezzel a munkával és önmagával is, ahhoz elsősorban e „boszorkánymesterség” elsajátítható részének minél mélyebb és biztonságosabb tudása kívántatik.

Az iskolapszichológusnak tehát minimum egy teljesítmény- (intelligencia) és egy személyiségteszt használatában otthon kell lennie, így jobban el is fogadják, mint az iskolában eddig idegen szakma képviselőjét – valami mást is tud!... Magam is szívesen mondtam volna olykor óralátogatás után egy-egy pedagógus kollégának: „A gyerek egészséges, te vagy unalmas” – nem tehettem, mert nem minősíthetem a józan ész alapján egy másik szakma képviselőjének a munkáját. Hasonlóképp, a gyerekről is csak akkor állíthatom, hogy egészséges, ha a magam eszközeivel megvizsgáltam. Egy-egy diagnosztikai eszköz alapos ismerete azért is szükséges, mert jól tudjuk, hogy azonos tünetek (verekedés, lopás, gátoltság, bohóckodás stb.) mögött a legváltozatosabb okok húzódnak meg, s ezek földerítésére a megfigyelésnél biztosabb eszközeink is vannak. Ne mondjunk le szakszerű használatukról.

Ugyanez vonatkozik az alkalmazható korrekciós eljárásokra. Ne engedjük, hogy a szorongató helyzetek rosszul értelmezett „rugalmasság”-ra csábítsanak (csináljunk csoportot, majd csak lesz valami belőle)! A választások lehetősége így is tág. Konkrét példakkal: én, N.N., Nevelési Tanácsadóban működő klinikus gyermekpszichológus éppen úgy megtehetem, ha szükségesnek látom, hogy meglátogassak egy gyereket otthon, vagy a fejébe verjem a szorzótáblát. X.Y. iskolapszichológus is megteheti a maga judíciuma szerint ugyanezt, vagy végezhet akár egyéni, akár csoportterápiát – ha kitanulta! Közben azonban mindkettőnknek tudnunk kell, hogy mit miért, esetleg ki helyett teszünk és azt is, hogy emberi – lassacskán már csak önmagunkra rótt – kötelességeink mellett milyen szakmai feladatok ellátását lehet rajtunk számon kérni.

A gyakorlatban dolgozó pszichológusoknak nem kell részleteznem, milyen kínos és fárasztó a különféle elkötelezettségek és szolidaritások közötti állandó, konfliktuózus választási kényszer. Az iskolában ezt én – s most „énes verbalizáció” következik –, a következőképpen „élem meg”:

1. A gyerekekkel kell szolidaritást vállalnom, őt képviselem stb. Az érvek közhelyek, nem részletezem.

2. Íme, a pedagógus megtisztelt bizalmával. Jó szándékára, értelmességére bizonyíték, hogy fölmutatja nekem saját kudarcát: „Nézd még ezt a gyereket, én nem bírok vele”. Megnézem. A gyerek valóban meghiúsítja a pedagógus munkáját, tönkreteszi az órát...

3. A szülő is megtisztel a bizalmával. Az első interjú ötven perc alatt meggyőz arról, hogy maga is áldozat, nevelési kudarc egy társadalmi kontextusban éppoly paradigmátikus, mint a pedagógusé, vagy, mint a gyerek kudarc.

4. Az iskola igazgatója kétségkívül a mindenkori többség, s egyben a formális céltételezés képviselője. Ugyanakkor ő a legtöbb oldalról támadható és támadott személy (szülők, pedagógusok stb.). Hogyan is tagadhatnám meg tőle a szolidaritásomat akkor, amikor a „normális, kezelhető többséget” és a „nem ilyen gyerekek” tanítására kiképzett, keservesen összetoborozott pedagógusokat védelmezi?!

E négyféle húzattatás közben nem árt, ha olykor elmormoljuk magunkban a pogány Süttőfia Süttő gondolatait, melyeket Örkény István jegyzett le egyperces novellájában. Illető pogányt az abádszalóki prépost négyfelé húzatta lovaival, de nem szakadt el tüstént. Így morfondírozott: „...ha elgondolom, hogy a prépost nyolcfelé is szaggattathatót volna..., helyzetemmel, még ha nem is valami rózsás, mégiscsak elégedett vagyok.”

Ha az iskolapszichológusoknak sikerül abban a néhány iskolában, ahol működhetnek, fokozni a „más”-ság iránti toleranciát, (légyen az bár a gyerek, a pedagógus kolléga, szülő, vagy bárki „más”-sága!), ha sikerül lerombolni néhány előítéletet, ha sikerül egy „másik” szakma építő szempontjait becsempészni a pedagógiai munkába, ha a pedagógusok szülők és gyerekek önismeretének elmélyítésével előmozdítják a társadalmi önismeret fejlődését is, akkor már megérdemlik, hogy képezzék, alkalmazzák és üzessék őket, mert segítettek az emberi minőség megőrzésében, ami egyébként minden írástudó kötelessége.

Jó iskolákat kívánok nekik ehhez a munkához „kívülről” és „belülről”– jó mentális egészséget.

Karczag Judit